

Adıyaman ilinde üreticilerin badem yetiştiriciliği kararını etkileyen unsurlar

Factors affecting the almond cultivation decision of producers in Adıyaman province

İsmail UKAV¹, Fikriye YAZAR², Arzu SEÇER², Faruk EMEKSİZ²

¹Adıyaman Üniversitesi, Kahta Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Kahta-Adıyaman, Türkiye.

²Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana, Türkiye.

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFO

Makale tarihçesi / Article history:

DOI: [10.37908/mkutbd.970709](https://doi.org/10.37908/mkutbd.970709)

Geliş tarihi /Received:13.07.2021

Kabul tarihi/Accepted:07.09.2021

Keywords:

Almond, almond growing decision, planned behaviour theory, Adıyaman.

✉ Corresponding author: İsmail UKAV

✉: iukav@adiyaman.edu.tr

ÖZET / ABSTRACT

Aims: In this study, it is aimed to reveal the factors affecting the almond growing decisions of the producers who grow and do not grow almond in Adıyaman, which has become prominent in almond cultivation in recent years.

Methods and Results: The data of the research were obtained through a survey from 175 producers in Kahta and Besni districts of Adıyaman, where almond cultivation is carried out intensively. In the study, the producers' attitudes towards almond growing within the scope of Planned Behavior Theory were examined under the titles of attitudes towards behavior, subjective norms, perceived control beliefs, and economic factors, and it was found that there were statistically significant differences between groups in most of the elements.

Conclusions: It has been revealed that the local farmers generally view almond growing positively in terms of income increase, utilization of their land, providing product variety and self-consumption, and that the trend towards almond cultivation will increase in the future. In addition, the high costs of establishment, the time it takes to reach full efficiency and the need for workforce are stated as important factors in decision making.

Significance and Impact of the Study: High expectations from almond growing make it necessary to carry out training and planning studies by the relevant institutions in order to prevent problems such as rapid increase in supply that may arise in the future.

Atıf / Citation: Ukav İ, Yazar F, Seçer A, Emeksiz F (2021) Adıyaman ilinde üreticilerin badem yetiştiriciliği kararını etkileyen unsurlar. *MKU. Tar. Bil. Derg.* 26(3) : 700-708. DOI: [10.37908/mkutbd.970709](https://doi.org/10.37908/mkutbd.970709)

GİRİŞ

Sağlıklı bir gıda ürünü olan bademin dünya genelinde tüketimi sürekli artmaktadır. Türkiye'de de bademe olan talep artmakta, yurt içi üretim tüketimi karşılamadığından dışalım yoluna gidilmektedir. Dolayısıyla üreticiler açısından badem yetiştiriciliği getirisi olan bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye, iklimsel özellikleri ve coğrafik yapısı ile birçok meyve türünün olduğu gibi bademin de anavatanıdır (Şimşek ve Kara, 2016). Bademin yaklaşık 40 türü bulunmakta ve bunlardan 12'si Türkiye'de yetişmektedir (Gülsoy ve ark.,

2016). Türkiye, dünya badem üretiminin %1'ini karşılamaktadır. Dünya badem ticaretine bakıldığında 2019/20 sezonunda bir önceki sezona göre ihracatın %1 artışla 826 bin ton, ithalatın ise %3 artışla 760 bin ton olduğu tahmin edilmektedir. Dünya badem tüketiminin yıllar itibarıyla bakıldığında artış eğiliminde olduğu, 2020/21 piyasa döneminde de tüketimde %12 oranında artış yaşanacağı öngörülmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021).

Adıyaman ili de coğrafik ve iklimsel özellikleri ile badem yetiştiriciliğinde son yıllarda ön plana çıkmıştır. Bu kapsamda Adıyaman ili, badem üretimi, verimi ve kalitesi

bakımından taşıdığı potansiyel ile ürünün yetiştiriciliği konusunda avantajlı hale gelmiştir. Adıyaman'da üreticiler son yıllarda arpa, buğday gibi ürünlerin üretiminden vazgeçip, meyve bahçeciliğine özellikle badem yetiştiriciliğine yönelmektedir. Yörede tesis edilen yeni bahçelerde yöreye uyumu açısından genellikle acı badem anacına aşılı badem çeşitleri olan Ferragnes ve Ferraduel tercih edilmektedir (Ukav, 2019). Adıyaman ilinde toplam badem ağacı sayısı 2010 yılında 130 886 adet iken 2015 yılında 799 943 adet olmuş, 2020 yılında bu sayı 3 193 510'a yükselmiştir. 2010 yılında 487 ton olan badem üretim miktarı 2020 yılında 18323 ton olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2021). Üretim rakamlarından anlaşılacağı üzere Adıyaman'da badem üretim değerlerinde çok yüksek artışlar meydana gelmiştir. Henüz meyve vermeyen ağaçların verime geçmesiyle üretimin daha da artacağı öngörülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından sertifikalı fidan kullanım desteği, bozuk orman arazilerinin ve hazine arazilerinin tahsisıyla yeni badem bahçelerinin kurulması teşvik edilmektedir. TOB tarafından hayata geçirilen 2016-2020 Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı bölgenin ekonomik ve sosyal alanda gelişimine katkı sağlamayı amaç edinmiştir (Resmi Gazete, 2016). Bu programın uygulanmasıyla uzun vadede modern üretim alanları oluşturulabilecek, üretilen ürünlerin işleme, paketlenme, depolama, nakliye vb. sektörleri gelişebilecektir. Bunların yanında, tarım ve tarım dışı istihdamı geliştirmek, gelirleri artırmak ve farklılaştırmak için ilin ekonomik faaliyetlere yönelik yatırımlarını artıracak ve kalkınmasına katkı sağlayabilecektir.

Son yıllarda Adıyaman ilinde üreticilerin badem yetiştiriciliğine eğilim göstermesine rağmen, literatürde bu eğilimde etkili olan faktörleri araştıran akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üreticilerin ürün desenlerini değiştirirken bazı endişelerinin olduğu ve badem yetiştirmek isteyen üretici sayısının kısıtlı kaldığı gözlenmektedir. Bu bakımdan üreticilerin badem yetiştiriciliği ile ilgili tutumlarının ortaya konulması oldukça önemlidir. Bu çalışma ile Adıyaman ilinde badem yetiştiren ve yetiştirmeyen üreticilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin, planlı davranış teorisi çerçevesinde badem yetiştiriciliğine yönelik tutumlarının (sübjektif tutumlar, kişisel normlar ve algılanan davranışsal kontrol olarak) ve geleceğe yönelik beklentilerinin karşılaştırmalı olarak ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarından badem yetiştiriciliği ile ilgili sorunları (fidan seçimi, bakımı, hastalık ve zararlılar vb.) belirleme ve çözüme yetiştiricilerin, yayım ve eğitim çalışmalarıyla da Kamunun ve Badem Birliğinin yararlanabileceği düşünülebilir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Kuramsal çerçeve

Yapılan bu çalışmayla, Ajzen'in Planlanmış Davranış Teorisine göre Adıyaman ilindeki üreticilerin badem yetiştiriciliğine yönelik tutumlarını etkileyen faktörler ortaya konulmuştur. Bu teoriye göre kişisel tutum, sübjektif norm ve algılanan davranış kontrolü üreticilerin badem yetiştiriciliği niyetlerini etkilemektedir. Bireyin kendine has inançları doğrultusunda bir davranışa yönelik oluşturduğu olumlu veya olumsuz düşüncelerini kişisel tutum, bireyin kendisi için önemli gördüğü kişilerin düşüncelerinin davranışa olan etkisini sübjektif norm ve bir davranış gerçekleştirilmenin kolay ya da zor olduğunu algılanan davranış kontrolü temsil etmektedir (Rutherford ve De Vaney, 2019).

Planlanmış davranış teorisi öncelikle sosyal-psikoloji tabanı olmak üzere psikoloji, sosyoloji ve çevre eğitimi gibi pek çok disiplinin alanına giren davranışları açıklamada yaygın olarak kullanılan bir kuram haline gelmiştir (Erten, 2002; Mercan, 2015). Bu çalışma, planlanmış davranış teorisini bir çerçeve olarak kullanarak badem yetiştiren ve yetiştirmeyen üreticilerin badem yetiştirmeye yönelik kararlarını etkileyen unsurları karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Materyal

Çalışmanın ana materyalini Adıyaman ili Kahta ve Besni ilçelerine bağlı köylerde badem yetiştiriciliği yapan ve yapmayan üreticilerden yüz yüze anket yöntemiyle elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Adıyaman'ın bütün ilçelerinde badem yetiştiriciliği yapılmaktadır. Araştırma alanı olarak badem dikim alanının %69.7' ini, üretim miktarının %70.1' ini sağlayan Kahta ve Besni ilçeleri seçilmiştir. Bu ilçelerde 10 dekardan büyük badem dikim alanına sahip 1136 işletme bulunmaktadır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örnek işletme sayısı 75 adet olarak bulunmuştur. Çalışmada aynı alanda badem üretimi yapmayan aynı sayıda ve benzer özelliklere sahip işletmelerle görüşülerek karşılaştırma yapılmıştır. Saha çalışması aşamasında 103 adet badem yetiştiriciliği yapılan ve 72 adet badem yetiştiriciliği yapılmayan olmak üzere toplam 175 adet işletme ile görüşme yapılmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi aşağıda verilmiştir (Miran, 2003).

$$n = \frac{N * p * (1 - p)}{(N - 1) * \frac{d^2}{Z_{a/2}^2} + p * (1 - p)} \quad (1)$$

n: Örnek büyüklüğü,

N: Popülasyondaki işletme sayısı (1136 işletme)

d: marjinal hata (0.07),
Z: z cetvel değeri (1.96),
p: popülasyon oranı (0.5)

Anket uygulaması Kasım 2019-Şubat 2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Öncelikle anketin uygulanmasında olabilecek hataları önlemek amacıyla deneme anketleri yapılmış ve bazı sorular anket kapsamından çıkartılmıştır. Çalışmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde üreticilerin sosyo-ekonomik yapılarını, ikinci bölümde badem yetiştirme kararlarını etkileyen unsurları ortaya koymaya yönelik sorular sorulmuştur. Üreticilerin badem yetiştirmeye yönelik kararlarını etkileyen unsurları ortaya koymak amacıyla bu çalışmada Meijer ve ark. (2015) tarafından planlı davranış teorisi dikkate alınarak geliştirilen likert ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte yer alan ancak yörede badem yetiştiriciliği için uygun olmayacağı düşünülen 3 madde çıkarılmış ve sorulması gerektiği düşünülen 3 madde (“Badem fidanlarının bakımı zor olmaktadır”, “Badem ağaçları ürün verene kadar geçen süre uzun olmaktadır” ve “Badem ağacı yetiştirmek arazimde çok fazla yer kaplamaktadır”) eklenmiştir. Bu ölçeğe ek olarak üreticilerin ekonomik açıdan tutumları ise araştırmacılar tarafından geliştirilen 4 madde ile belirlenmiştir.

Çizelge 1. Üreticilerin demografik özellikleri

Table 1. Demographic characteristics of producers

Demografik Özellikler	Badem Yetiştiren Üreticiler		Badem Yetiştirmeyen Üreticiler		Toplam	
	adet	%	adet	%	adet	%
Yaş						
<40	28	27.2	22	30.6	50	28.6
40-50	33	32.0	26	36.1	59	33.7
50>	42	40.8	24	33.3	66	37.7
Toplam	103	100.0	72	100.0	175	100.0
Ortalama	48.8 yıl		46.1 yıl		47.7 yıl	
Eğitim Düzeyi						
Okur Yazar Değil	13	12.6	6	8.3	19	10.9
Okur Yazar	20	19.4	14	19.4	34	19.4
İlkokul Mezunu	24	23.3	17	23.6	41	23.4
Ortaokul Mezunu	13	12.6	20	27.8	33	18.9
Lise Mezunu	19	18.4	12	16.7	31	17.7
Üniversite Mezunu	14	13.6	3	4.2	17	9.7
Toplam	103	100.0	72	100.0	175	100.0
Ortalama	6.6 yıl		5.8 yıl		6.3 yıl	
Hane Halkı Genişliği						
≤6	57	55.3	46	44.7	103	58.9
>6	46	44.7	26	56.3	72	41.1
Toplam	103	100.0	72	100.0	175	100.0
Ortalama	6.7 kişi		7.0 kişi		6.8 kişi	

Verilerin analizinde kullanılan yöntem

Alan çalışması sonucu elde edilen veriler frekans oran ve ortalamalar hesaplanarak sunulmuştur. Gruplar arası karşılaştırmalarda t testinden yararlanılmıştır. T testi, iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu test, bir gruptaki ortalamanın diğer gruptaki ortalamadan önemli derecede farklı olup olmadığını belirlemektedir. Özellikle örneklem büyüklüğünün çok fazla olmadığı, örneklemin alındığı anakütlenin standart sapmasının bilinmediği ve anakütlenin parametrelerinin hipotez testinde kullanılmadığı durumlarda tercih edilmektedir (Kalaycı, 2018).

BULGULAR ve TARTIŞMA

Üreticilere ilişkin bilgiler

Araştırma alanında üreticilerin ortalama yaşı 47.7 olup, bu değer badem yetiştiren işletmecilerde 48.8 ve yetiştirmeyen işletmecilerde 46.1'dir. Bu kişilerin eğitim süresi ortalama 6.3 yıldır ve bu süre badem yetiştiren işletmecilerde 6.6 yıl iken yetiştirmeyenlerde 5.8 yıl olarak hesaplanmıştır. Hane halkı genişliği ise ortalama 6.8 kişidir (Çizelge 1).

Üreticilerin tarımsal üretim deneyim süreleri ortalama 16.2 yıldır. Bu süre badem yetiştiren üreticilerde 16.7 yıl iken, yetiştirmeyen üreticilerde 15.5 yıl olarak hesaplanmıştır. Üreticilerin badem yetiştirme süresi ise ortalama 6.3 yıldır. Görüşülen üreticilerin %16.0'ı tarımsal eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir (badem yetiştirenlerin %23.3'ü; yetiştirmeyenlerin %5.6'sı). Üreticilerin %14.4'ünün tarımsal örgüte (Tarım Kredi Kooperatifleri ve Kahta Sert kabuklu Meyve Üreticiler Birliği) üye olduğu (badem yetiştirenlerin %25.2'si; yetiştirmeyenlerin %1.4'ü), %34.3'ü ise tarım dışı iş sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (badem yetiştirenlerin %36.9'u; yetiştirmeyenlerin %30.6'sı)

Üreticilerin badem yetiştirme kararını etkileyen unsurlar

Üreticilerin badem yetiştirmeye yönelik en önemli tutumları badem yetiştiren üreticilerde "Badem yetiştirmek aile tüketimini karşılamada önemli bir kaynaktır" (ort: 4.4), "Badem yetiştirmek gelirimini artıracaktır" (ort: 4.3), "Badem ağacı yetiştirmek boş araziye değerlendirmek açısından önemlidir" (ort:4.2), ve "Köydeki ürün çeşitliliğinin artması benim için önemlidir" (ort: 4.2); badem yetiştirmeyenlerde ise "Badem yetiştirmek gelirimini artıracaktır." (ort: 4.3), "Badem ağacından elde edilen atıklar (budanan kısımlar, kabuklar vs) yakacak ihtiyacımı karşılamada önemlidir." (ort: 4.1), "Badem ağaçları ürün verene kadar geçen süre uzun olmaktadır." (ort: 3.8) ve "Badem fidanlarının bakımı zor olmaktadır" (ort: 3.6) şeklindedir. Badem yetiştiren ve yetiştirmeyen üreticiler arasında birçok ifade bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Görüşülen üreticilerin badem yetiştirme kararını etkileyen en önemli kişisel normlar ise badem yetiştiren üreticilerde "Ailem badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür" (ort: 4.0); badem yetiştirmeyenlerde ise "Kamu kurumları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür" (ort: 3.9) olarak belirlenmiştir. Gruplar arasında birçok ifade istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Üreticilerin badem yetiştiriciliğine karşı en önemsedikleri davranışsal kontrol unsurları ise "Yörede genellikle yağışlar düzensiz ve yetersizdir" (ort: 4.0), "Hayvanların otlatılması riski sebebiyle badem ağacı yetiştirmek zor olabilir" (ort: 4.0), "Arazimle ilgili tüm işleri yapmak için yeterli zamanım var" (ort: 4.0), ve "Badem bahçelerinde sulama suyuna kolayca erişim sağlanabilmektedir" (ort: 3.5) olurken badem yetiştirmeyenlerde "Arazimde hayvanların otlatılması riski sebebiyle badem ağacı

yetiştirmek zor olabilir" (3.6) şeklindedir. Badem yetiştiren ve yetiştirmeyen üreticiler arasında çoğu ifade bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (Çizelge 2).

Üreticilerin badem yetiştiriciliğini etkileyen ekonomik unsurlar

Araştırma alanında badem yetiştiriciliği yapan üreticiler, badem yetiştiriciliği yapmayan üreticilere göre ekonomik unsurları daha yüksek düzeyde önemli bulmaktadır. Badem yetiştiriciliği yapanlarda en önemli unsurlar; "Badem yetiştirmek arazimdeki üretim masraflarını artıracaktır" (ort: 4.1), "Badem yetiştirmek daha fazla işgücü gerektirmektedir" (ort: 4.4). "Bahçe tesisi kurmanın maliyeti yüksektir" (ort: 4.5), badem yetiştirmeyenlerde "Badem ağacı yetiştirmek daha fazla sayıda girdi gerektirmektedir" (ort: 4.3) (Çizelge 3).

Sonuç olarak, son yıllarda Türkiye'de badem yetiştiriciliğinde önemli gelişmeler olurken, Adıyaman'da buna önemli oranda katkı sağlamaktadır. Devlet teşvikleri ve üreticilerin ürün tercihlerinin tarla ürünlerinden bademe yönelmesi sonucu yörede badem yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır. Son on yılda badem üretim alanında yaklaşık 35 kat ve üretim miktarında 26 kat civarında artışlar yaşanmıştır.

Çalışmada Adıyaman'da badem yetiştiren ve yetiştirmeyen üreticilerin karşılaştırmalı olarak sosyoekonomik özellikleri belirlenmiş, badem yetiştiriciliği yapma kararlarını etkileyen etmenler ve geleceğe yönelik beklentileri ortaya koyulmuştur.

Badem yetiştiricilerinin badem yetiştirmeye yönelik düşüncelerini etkileyen etmenler planlı davranış teorisi kapsamında davranışa yönelik tutumlar, kişisel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve ekonomik unsurlar başlıkları altında incelenmiştir.

Üreticilerin badem yetiştiriciliğine yönelmelerinde aile tüketimini karşılama, gelir artışı sağlama, boş arazileri değerlendirme ve ürün çeşitliliğinin artması faktörleri üreticilerin kararlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Ancak badem yetiştiricileri bademin verime gelene kadar geçen sürenin uzun olduğunu ifade etmişlerdir. Badem yetiştiriciliği yapmayanlar da badem yetiştirmeleri durumunda gelirlerinin artacağını, badem ağacının budanan kısımlarının yakacak ihtiyacını karşılayacağını, bunların yanında ürün elde etme sürecinin uzun olduğunu ve badem fidanlarının bakımının zor olduğunu belirtmişlerdir. Kısacası, badem yetiştiriciliği yapan ve yapmayan çiftçiler arasında birçok ifade yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 2. Üreticilerin badem yetiştirme kararını etkileyen unsurlar*

Table 2. Factors affecting the almond growing decision of producers*

Unsurlar	Badem Yetiştiren Üreticiler		Badem Yetiştirmeyen Üreticiler		Tüm Üreticiler		p
	Ort.	s	Ort.	s	Ort.	s	
Davranışa Yönelik Tutumlar							
Badem yetiştirmek gelirimimi artıracaktır.	4.3	0.9	4.3	0.9	4.3	0.9	0.965
Badem yetiştirmek aile tüketimini karşılamada önemli bir kaynaktır.	4.4	0.8	4.1	1.0	4.3	0.9	0.045
Badem ağacından elde edilen atıklar (budanan kısımlar, kabuklar vs) yakacak ihtiyacımı karşılamada önemlidir.	4.0	1.1	4.1	1.0	4.0	1.1	0.590
Badem ağacı yetiştirmek toprak verimliliğimi artıracaktır.	4.0	1.1	3.5	1.1	3.8	1.1	0.007
Badem ağacı yetiştirmek hastalık ve zararlıların yayılmasını artırır.	3.4	1.3	2.8	1.2	3.2	1.3	0.007
Badem fidanlarının bakımı zor olmaktadır.	3.9	1.1	3.6	0.9	3.7	1.0	0.106
Badem ağaçları ürün verene kadar geçen süre uzun olmaktadır.	3.9	1.1	3.8	1.0	3.9	1.0	0.475
Badem ağacı yetiştirmek arazimde çok fazla yer kaplamaktadır.	3.8	1.1	3.5	1.0	3.7	1.1	0.085
Badem ağacı yetiştirmek arazimde sulama suyu kıtlığına sebep olacaktır.	3.5	1.3	3.0	1.1	3.3	1.2	0.140
Badem ağacı yetiştirmek boş araziye değerlendirmek açısından önemlidir.	4.2	1.0	4.0	0.9	4.1	0.9	0.231
Köydeki ürün çeşitliliğinin artması benim için önemlidir.	4.2	1.0	4.1	0.8	4.2	0.9	0.825
Kişisel Normlar							
Ailem badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	4.0	1.0	3.6	1.1	3.8	1.1	0.009
Diğer çiftçiler badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	3.8	1.1	3.6	1.0	3.7	1.0	0.194
Yayım elemanları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	3.8	1.1	3.7	1.0	3.8	1.0	0.440
Kamu kurumları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	3.9	1.1	3.9	0.8	3.9	1.0	0.811
Köyün önde gelenleri badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	3.8	1.3	3.7	1.0	3.7	1.14	0.779
Köydeki çoğu kişi arazisinde badem ağacı yetiştirmektedir.	3.8	1.2	3.4	1.1	3.7	1.2	0.032
Algılanan Davranışsal Kontrol							
Arazimde sık sık hastalık ve zararlılarla ilgili sorun yaşıyorum.	3.7	1.1	3.0	1.2	3.4	1.2	0.000
Yörede genellikle yağışlar düzensiz ve yetersizdir.	4.0	1.0	3.8	0.8	3.9	0.9	0.147
Hayvanların otlatılması riski sebebiyle badem ağacı yetiştirmek zor olabilir.	4.0	1.1	3.6	0.9	3.8	1.1	0.049
Arazimle ilgili tüm işleri yapmak için yeterli zamanım var.	4.0	0.9	3.3	1.0	3.7	1.0	0.000
Badem ağacı fidanlarına kolayca ulaşabilmektedir.	3.9	1.1	3.6	0.8	3.8	1.0	0.050
Badem bahçelerinde sulama suyuna kolayca erişim sağlanabilmektedir.	3.5	1.4	3.5	1.0	3.5	1.2	0.805

* Üreticilerin badem yetiştirmeye yönelik niyetlerini etkileyen unsurlar Ek Çizelge 1 ve Ek Çizelge 2'de ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Çizelge 3. Üreticilerin badem yetiştirmesini etkileyen ekonomik unsurlar

Table 3. Economic factors affecting producers' almond cultivation

İfadeler	Badem Yetiştiren Üreticiler		Badem Yetiştirmeyen Üreticiler		Tüm Üreticiler		p
	Ort.	s	Ort.	s	Ort.	s	
Badem ağacı yetiştirmek arazimdeki üretim masraflarını artıracaktır.	4.1	1.0	4.1	1.1	4.1	1.0	0.696
Badem ağacı yetiştirmek daha fazla sayıda girdi gerektirmektedir.	4.1	1.0	4.3	0.8	4.2	0.9	0.226
Badem ağacı yetiştirmek daha fazla işgücü gerektirmektedir.	4.4	0.8	4.3	1.0	4.3	0.9	0.618
Bahçe tesisi kurmanın maliyeti yüksektir.	4.5	0.8	4.3	0.9	4.4	0.9	0.127

Badem yetiştiriciliği yapan üreticiler, badem yetiştirme kararlarında aile bireylerinin baskın çıktığını belirtirken, badem yetiştiriciliği yapmayanlarda kamu kurumlarının yönlendirmelerinin etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yetiştiricilerin algılanan davranışsal kontrol unsurlarından yağışların düzensiz ve yetersiz olmasını hayvanların otlatılması riskinden dolayı badem yetiştirmenin zorluğunu, arazi faaliyetleri için yeterli zamanlarının ve sulama suyuna erişimlerinin kolay olmasını önemsedikleri ortaya çıkmıştır.

Ekonomik unsurların badem yetiştiriciliğinde oldukça önemli olduğu ortaya koyulmuştur. Badem yetiştiricileri açısından üretim maliyetlerinin artması, daha çok işgücüne ihtiyaç duyulması, ilk tesis maliyetlerinin yüksek olması en önemli faktörler olarak belirlenmiştir. Badem yetiştirmeyenler ise, daha çok girdi ihtiyacının olmasını önemli bulmuşlardır.

Badem yetiştiricilerinin hastalık ve zararlılar, fidanların bakımı, ilaç, sulama vb. sorunlarına yönelik olarak başta Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, üniversiteler olmak üzere Tarım Kredi Kooperatifleri Sert Kabuklu Meyveler Araştırma Enstitüsü ve Kahta Sert Kabuklu Meyve Üreticiler Birliği'nin destek ve çözüm önerileri önemli olacaktır. Bunların yanında tarımsal yayım ve eğitim çalışmaları kapsamında üreticilerin Badem Birliğine (Kahta Sert kabuklu Meyve Üreticiler Birliği) üyeliklerinin sağlanması alan ile ilgili gelişmelerden haberdar olunması açısından önem taşıyacaktır. Bu durum özellikle ürünün pazarlanma aşamasında piyasa bilgilerine ulaşarak doğru fiyat uygulamalarıyla üreticinin gelirinin artmasında etkili olacaktır.

Sonuç olarak yörede badem yetiştiriciliğinde meydana gelen gelişmeler, üreticilerin bu alanda gelecekle ilgili beklentilerinin yüksek olduğunu ve yetiştiriciliğin cazibesini artıracaklarını göstermektedir. Ancak, arzdaki hızlı artışın yörede daha önce yaşanan bazı ürünlerde yaratacağı soruları da beraberinde getirebileceği, dolayısıyla ilgili kurumların yapacakları planlamalarla

üreticileri yönlendirmeleri son derece önemli görülmektedir.

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada son yıllarda badem yetiştiriciliğinde ön plana çıkan Adıyaman'da badem yetiştiren ve yetiştirmeyen üreticilerin badem yetiştirme kararlarını etkileyen unsurların ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Yöntem ve Bulgular: Çalışmanın verileri badem yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Adıyaman'ın Kahta ve Besni ilçelerinde 175 üreticiden anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada, üreticilerin Planlı Davranış Teorisi kapsamında badem ağacı yetiştiriciliğine yönelik tutumları; davranışa yönelik tutumlar, kişisel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve ekonomik faktörler başlıkları altında incelenmiş ve unsurların birçoğunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Genel Yorum: Yöre çiftçisinin genel olarak badem yetiştiriciliğine gelir artışı, arazilerini değerlendirme, ürün çeşitliliği sağlama ve öz tüketim yönlerinden olumlu baktıkları ve gelecekte de badem yetiştiriciliğine yönelimin artacağı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında kuruluş maliyetlerinin yüksek olması, tam verime ulaşmanın zaman alması ve işgücüne duyulan ihtiyaç karar almada önemli unsurlar olarak belirtilmiştir.

Çalışmanın Önemi ve Etkisi: Badem yetiştiriciliğinden beklentilerin yüksek olması, ileriki dönemlerde ortaya çıkabilecek hızlı arz artışı gibi sorunların önlenmesi açısından ilgili kurumlar tarafından eğitim ve planlama çalışmalarının yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Badem, badem yetiştiriciliği kararı, planlanmış davranış teorisi, Adıyaman.

ÇIKAR ÇATIŞMA BEYANI

Yazarlar çalışma konusunda çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI BEYANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

KAYNAKLAR

- Erten S (2002) Planlanmış davranış teorisi ile uygulamalı öğretim metodu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (19)2: 217-233.
- Gülsoy E, Ertürk EY, Şimşek M (2016) Türkiye lokal badem (*Prunus amygdalus* L.) seleksiyon çalışmaları. Yüzüncü Yıl Üni. Tar. Bil. Derg. 26(1): 126-134.
- Kalaycı Ş (2018). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Meijer SS, Catacutan D, Sileshi GW, Nieuwenhuis M (2015) Tree planting by smallholder farmers in Malawi: Using the theory of planned behaviour to examine the relationship between attitudes and behaviour. J. Environ. Psych. 43: 1-12.
- Mercan N (2015) Ajzen'in planlanmış davranış teorisi bağlamında whistleblowing (Bilgi İfşası). Sosyal ve Beşeri Bil. Derg. 7(2): 1-14.
- Miran, B. 2003. Temel istatistik. Ege Üni. Basımevi, Bornova, İzmir.

- Resmî Gazete (2016) 2016-2020 Tarıma Dayalı Kırsal Kalkınma Hibeleri, 27 Şubat 2016 Tarihli ve 29637 Sayılı Resmî Gazete.
- Rutherford LG, Devaney, SA (2009) Utilizing the theory of planned behavior to understand convenience use of credit cards. Financial Counseling and Planning 2(20): 1-16.
- Şimşek M, Kara A (2016) Diyarbakır meyvecilik potansiyeline genel bir bakış. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu. 2-5 Kasım 2016, Diyarbakır.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2021) Badem Ocak-2021 Tarım Ürünleri Piyasa Raporu, <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge> (Erişim Tarihi: 31.08.2021).
- TÜİK (2021) Bitkisel Üretim İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (Erişim tarihi: 21.04.2021).
- Ukav İ (2019) Economic evaluation of almond farming. the case of Adiyaman (Turkey). J. Economics and Sustain. Develop. 10(18): 38-45.

Ek Çizelge 1. Badem yetiştiriciliği yapanların karar almasını etkileyen unsurlar
 Supplementary Table 1. Factors affecting decision making of almond growers

Subjektif İnançlar	1		2		3		4		5		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Badem ağacı yetiştirmek gelirimi artıracaktır.	4	3.9	2	1.9	9	8.7	28	27.2	60	58.3	103	100.0
Badem ağacı aile tüketimini karşılamada önemli bir kaynaktır.	1	1.0	3	2.9	6	5.8	32	31.1	61	59.2	103	100.0
Badem ağacından elde edilen atıklar (budanan kısımlar, kabuklarıyla) yakacak ihtiyacımı karşılamada önemlidir.	5	4.9	7	6.8	17	16.5	26	25.2	48	46.6	103	100.0
Badem ağacı yetiştirmek toprak verimliliğimi artıracaktır.	4	3.9	8	7.8	14	13.6	33	32.0	44	42.7	103	100.0
Badem ağacı yetiştirmek hastalık ve zararlıların yayılmasını artırır.	12	11.7	18	17.5	19	18.4	22	21.4	32	31.1	103	100.0
Badem fidanlarının bakımı zor olmaktadır.	4	3.9	5	4.9	30	29.1	22	21.4	42	40.8	103	100.0
Badem ağaçları ürün verene kadar geçen süre uzun olmaktadır.	5	4.9	4	3.9	21	20.4	31	30.1	42	40.8	103	100.0
Badem ağacı yetiştirmek arazimde çok fazla yer kaplamaktadır.	5	4.9	9	8.7	22	21.4	27	26.2	40	38.8	103	100.0
Badem ağacı yetiştirmek arazimde sulama suyu kıtlığına sebep olacaktır.	10	9.7	15	14.6	18	17.5	27	26.2	33	32.0	103	100.0
Badem ağacı yetiştirmek boş araziye değerlendirmek açısından önemlidir.	3	2.9	5	4.9	10	9.7	30	29.1	55	53.4	103	100.0
Köydeki ürün çeşitliliğinin artması benim için önemlidir.	2	1.9	7	6.8	13	12.6	26	25.2	55	53.4	103	100.0
Sübjektif Normlar												
Ailem badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	3	2.9	9	8.7	12	11.7	32	31.1	47	45.6	103	100.0
Diğer çiftçiler badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	3	2.9	12	11.7	18	17.5	31	30.1	39	37.9	103	100.0
Yayım elemanları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	5	4.9	7	6.8	20	19.4	33	32.0	38	36.9	103	100.0
Kamu kurumları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	6	5.8	7	6.8	19	18.4	26	25.2	45	43.7	103	100.0
Köyün önde gelenleri badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	8	7.8	13	12.6	12	11.7	27	26.2	43	41.7	103	100.0
Köydeki çoğu kişi arazisinde badem ağacı yetiştirmektedir.	5	4.9	12	11.7	20	19.4	20	19.4	46	44.7	103	100.0
Kontrol İnançları												
Arazimde sık sık hastalık ve zararlılarla ilgili sorun yaşıyorum.	7	6.8	6	5.8	18	17.5	33	32.0	43	41.7	103	100.0
Yörede genellikle yağışlar düzensiz ve yetersizdir.	3	2.9	6	5.8	18	17.5	33	32.0	43	41.7	103	100.0
Arazimde hayvanların otlatılması riski sebebiyle badem ağacı yetiştirmek zor olabilir.	6	5.8	7	6.8	12	11.7	31	30.1	47	45.6	103	100.0
Arazimle ilgili tüm işleri yapmak için yeterli zamanım var.	2	1.9	3	2.9	23	22.3	39	37.9	36	35.0	103	100.0
Badem ağacı fidanlarına kolayca ulaşabilmektedir	4	3.9	10	9.7	12	11.7	35	34.0	42	40.8	103	100.0
Badem bahçelerinde sulama suyuna kolayca erişim sağlanabilmektedir.	12	11.7	15	14.6	19	18.4	17	16.5	40	38.8	103	100.0

Ek Çizelge 2. Badem yetiştiriciliği yapmayanların karar almasını etkileyen unsurlar
 Supplementary Table 2. Factors affecting the decision making of non-almond cultivators

	1		2		3		4		5		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Badem ağacı yetiştirmek gelirimimi artıracaktır.	1	1.4	2	2.8	9	12.5	20	27.8	40	55.6	72	100.0
Badem ağacı yetiştirmek aile tüketimini karşılamada önemli bir kaynaktır.	2	2.8	3	4.2	11	15.3	21	29.2	35	48.6	72	100.0
Badem ağacından elde edilen atıklar (budanan kısımlar, kabuklarvs) yakacak ihtiyacımı karşılamada önemlidir.	1	1.4	5	6.9	12	16.7	21	29.2	33	45.8	72	100.0
Badem ağacı yetiştirmek toprak verimliliğimi artıracaktır.	6	8.3	5	6.9	22	30.6	22	30.6	17	23.6	72	100.0
Badem ağacı yetiştirmek hastalık ve zararlıların yayılmasını artırır.	11	15.3	15	20.8	29	40.3	6	8.3	11	15.3	72	100.0
Badem fidanlarının bakımı zor olmaktadır.	1	1.4	8	11.1	21	29.2	28	38.9	14	19.4	72	100.0
Badem ağaçları ürün verene kadar geçen süre uzun olmaktadır.	3	4.2	6	8.3	10	13.9	32	44.4	21	29.2	72	100.0
Badem ağacı yetiştirmek arazimde çok fazla yer kaplamaktadır.	2	2.8	11	15.6	17	23.6	29	40.3	13	18.1	72	100.0
Badem ağacı yetiştirmek arazimde sulama suyu kıtlığına sebep olacaktır.	7	9.7	16	22.2	20	27.8	22	30.6	7	9.7	72	100.0
Badem ağacı yetiştirmek boş araziye değerlendirmek açısından önemlidir.	0	0.0	7	9.7	9	12.5	28	38.9	28	38.9	72	100.0
Köydeki ürün çeşitliliğinin artması benim için önemlidir.	1	1.4	2	2.8	10	13.9	29	40.3	30	41.7	72	100.0
Sübjektif Normlar												
Ailem badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	4	5.6	7	9.7	20	27.8	22	30.6	19	26.4	72	100.0
Diğer çiftçiler badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	1	1.4	8	11.1	22	30.6	24	33.3	17	23.6	72	100.0
Yayım elemanları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	4	5.6	4	5.6	12	16.7	37	51.4	15	20.8	72	100.0
Kamu kurumları badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	1	1.4	4	5.6	10	13.9	43	59.7	14	19.4	72	100.0
Köyün önde gelenleri badem ağacı yetiştirmem gerektiğini düşünür.	1	1.4	7	9.7	20	27.8	24	33.3	20	27.8	72	100.0
Köydeki çoğu kişi arazisinde badem ağacı yetiştirmektedir.	5	6.9	11	15.3	14	19.4	29	40.3	13	18.1	72	100.0
Kontrol İnançları												
Arazimde sık sık hastalık ve zararlılarla ilgili sorun yaşıyorum.	7	9.7	19	26.4	18	25.0	18	25.0	10	13.9	72	100.0
Yörede genellikle yağışlar düzensiz ve yetersizdir.	1	1.4	5	6.9	14	19.4	38	52.8	14	19.4	72	100.0
Arazimde hayvanların otlatılması riski sebebiyle badem ağacı yetiştirmek zor olabilir.	2	2.8	4	5.6	24	33.3	26	36.1	16	22.2	72	100.0
Arazimle ilgili tüm işleri yapmak için yeterli zamanım var.	3	4.2	13	18.1	23	31.9	22	30.6	11	15.3	72	100.0
Badem ağacı fidanlarına kolayca ulaşabilmektedir	0	0.0	9	12.5	17	23.6	35	48.6	11	15.3	72	100.0
Badem bahçelerinde sulama suyuna kolayca erişim sağlanabilmektedir.	4	5.6	11	15.3	11	15.3	36	50.0	10	13.9	72	100.0